

Beş Faktör Kişilik Modeline Dayalı Olarak Sporcu Kadın ve Erkeklerin Kişilik Profillerinin Karşılaştırılması

The Comparison of Personality Profiles of Female and Male Sportsmen by Five Factor Personality Model

Araştırma Makalesi

Arkun Tatar

Haliç Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü

öz

Bir meslek grubu olarak sporcularda, kadın ve erkekler arasında ortaya konabilecek farklılıklar, hem onları daha iyi anlamaya hem de kişilerin spor tercihlerini belirleyerek yönlendirilmelerine olanak sağlayabilir. Bu çalışmada Beş Faktör Kişilik Modeli çerçevesinde, sporcu kadın ve erkeklerin kişilik profillerinin elde edilerek birbirlerinden farklarının ortaya konulması amaçlanmıştır. Çalışmada 117 kadın ve 159 erkek olmak üzere toplam 276 sporcuya Beş Faktör Kişilik Envanteri uygulanmış kişilik özellikleri profilleri karşılaştırılmıştır. Sonuçta kadınların Canlılık, Girişkenlik, Duygusal Değişkenlik, Endişeye Yatkınlık, Analitik Düşünme, Duyarlık ve Yeniliğe Açıklık alt boyut toplam puanlarının erkeklerden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Erkeklerin ise Sakinlik ve Uzlaşma alt boyutlarında kadınlardan daha yüksek puan ortalaması aldıkları gözlenmiştir.

Anahtar Kelimeler

Kişilik profili, Beş faktör kişilik modeli, Sporcu, Cinsiyet

ABSTRACT

To designate the differences of gender in sportsmanship as a profession may help to understand them better and to guide them in their professional careers by determining their preferences in the sport branches. The aim of this study is to assert the differences of personality profiles of female and male sportsman in the perspective of Five Factor Personality Inventory has been applied to a total of 276 sportsman, 117 females and 159 males and their personality profiles have been compared. The results showed that females scored higher in their average scores than males on the subscale of Liveliness, Assertiveness, Emotional Stability, Proneness to Anxiety, Analytical Thinking, Sensitivity, Openness to Change. However it was observed that males gained higher average scores than females on the subscale of Calmness, Agreement.

Key Words

Personality profiles, Five factor personality model, Sportsman, Gender

GİRİŞ

İnsan davranışını, doğa-üstü güçler dışında, açıklama çabalarını, yazılı kaynaklarda 2500 yıl geriye giderek gözlemek mümkündür (Bruno, 1982). Kişiliği açıklamaya çalışma konusundaki bu oldukça uzun sürece rağmen bugün hala kişiliğin tek bir tanımı yapmak mümkün değildir (Hampson, 2000; Pervin ve John, 2001). Kişilik psikolojisi, psikoloji disiplininin önemli ve klasik bir alt alanını oluşturmaktadır ve kişilik (personality) kavram olarak psikoloji içerisinde kapsamı en geniş olan kavramlardan bir tanesidir (Yanbastı, 1996). Kişilik konusunda farklı sayı ve şekillerde sınıflandırmalar olsa da (Reber, 1995), 1950'lerden sonraki dönemde kişiliği sınıflandırma çabalarına ilişkin tartışmaların, bireysel farklılıkların vurgulanıp bu özelliklerin temel alındığı kişisel özellikler (traits) yaklaşımı ile davranışın belirlenmesinde ve tanımlanmasında durumsal özellikleri öne çıkaran veya duruma ağırlık veren yaklaşımlar (states / person-situation) arasında olduğu görülmektedir (Charson, 1989; Chaplin ve diğ., 1988; Pervin, 1985; Pervin ve John, 1997; 2001). Bugün ise kişilik kuramcılarının birçoğunun davranışı hem kişisel hem de durumsal faktörlerle açıklamaktan yana oldukları görülmektedir (Charson, 1989; Chaplin ve diğ., 1988).

Kişilik özellikleri (traits) yaklaşımını benimseyenler, davranışların tek tek birbirleriyle tutarız olabileceğine ancak genelde ve bütünde bu tek tek davranışların bir tutarlılık göstereceğine dikkat çekmektedirler. Ayrıca belli bir durumdaki davranışın tek bir özellik tarafından değil birçok özellik tarafından yönlendirildiğini ve tüm benzer durumlarda da insanların, aynı davranışı göstermediklerini belirtmişlerdir (Pervin, 1985; Pervin ve John, 1997; 2001). Kişiliği açıklamada bu gün yaygın olan bu özellik yaklaşımlarından birine, ismini, görgül araştırmacıların kişilik özelliklerini sınıflandırma çalışmaları sonucunda, beş ayrı gruplanma/sınıflama ya da beş ayrı faktör elde etmelerinden dolayı literatürde sıkça rastlandığı haliyle "Beş Faktör" (Five Factor) ya da "Büyük Beş" (Big Five); bu beş faktörle temsil edilen kişilik özellikleri sınıflandırma modeline de "Beş Faktör Modeli-BFM / 5FM" (Five Factor Model-FFM

/ 5FM) denilmektedir (Digman, 1990; Goldberg, 1990; 1992; 1993).

Bu modelin kuramsal temelleri, yirminci yüzyılın başlarına kadar dayansa da (Buss ve Finn 1987; Digman, 1990; Funder, 1991; Goldberg, 1993; Goldberg ve Saucier, 1995; Wiggins, 1979) bu model asıl gelişimini, 1980'lerden sonra tekrar önem kazanmasıyla yapmıştır (Borkenau, 1992; Buss, 1989; Funder, 1991). Söz konusu bu özellik modelleri, 1970'lere geldiğinde ciddi eleştirilere uğramış olmasından dolayı (Digman, 1990; Goldberg, 1993), 1980'lere kadar belirgin bir duraklama geçirmiştir (Digman ve Inouye, 1986; Digman, 1990). Ancak model, bu dönemde yapılan eleştirileri de sonrasında bütünüyle cevaplandırmıştır (Borkenau, 1992; Buss, 1989; Funder, 1991).

Belirtilen özellik modellerinin tekrar önem kazandığı 1980 sonrası dönemde, kişiliği tanımlayan sözcüklere dayalı olarak yapılan çalışmalarda beş temel faktörün olduğu ve kişilik kavramının bu beş faktör çerçevesinde kuramsallaştırılabileceği gösterilmiştir (Digman, 1989; Digman, 1990). Sonraki yıllarda birçok araştırmacı da bu kuramı destekleyen bulgular sunmuşlardır (Digman, 1997; Goldberg, 1993; 1999; Goldberg ve Kilkowski, 1985; Hampson ve diğ., 1986; Hofstee ve diğ., 1992; McDams, 1995; Ozer ve Reise, 1994; Saucier, 1997).

Goldberg (1990, 1992, 1993) son zamanlarda beş faktör kuramını desteklemeye yönelik araştırmaların arttığını bildirirken, altı faktörlü yapı öneren Hogan (Goldberg, 1992); kendi alternatif beş faktör modelini öneren Zuckerman ve arkadaşları (Zuckerman ve diğ., 1993) ve iki-faktörlü model öneren Block (1995) gibi değişik yapıları savunan araştırmacılar da hala bulunmaktadır. Yakın tarihli bir çalışmada, kişilik tanımlayıcı sözcüklerin sayısı geniş tutularak kapsam genişletilmiş ve bu yolla beş, altı ve yedi faktörlü kişilik sınıflaması test edilmiştir. Araştırmacılara göre bu çalışmada beş faktör modeli, en uygun sonucu vermiştir (Ashton ve diğ., 2004).

Yukarıda açıklanmaya çalışıldığı haliyle belirtilen beş genel faktör, Goldberg'e göre geleneksel isimlerini, Dışadönüklük (Surgency/ Extroversion), Uyumluluk (Aggreeableness), Sorumluluk (Conscientiousness), Duygusal Dengelilik (Emotional

Stability/ Neuroticism), Kültür / Zeka / Deneyime Açıklık (Culture / Intellect / Openness to Experience) olarak almışlardır. Beş faktör modeli veya kuramı, tüm eleştirilere rağmen pek çok araştırmacıyı ve kişilik özellikleri kuramcısını da bu çatı altında toplamıştır (Goldberg, 1993).

İlgili literatür incelendiğinde, kişilik özellikleri modeli çerçevesinde kişilikle, spor ve sporcular arasındaki ilişkiye dair şu bulgular göze çarpmaktadır. Farklı spor dallarındaki sporcuların kişilik özelliklerinin farklılıkları vurgulanmaya çalışılmış (Coleman, 1980; Tatar ve diğ., 2006) ve Beş Faktör Kişilik Modeli kullanılarak yapılan incelemede farklı branşlardaki atletlerin kişilik özelliklerinde farklılıklar olduğu bildirilmiştir (Dolphin ve diğ., 1980; Tatar ve diğ., 2006). Yüksek fiziksel risk taşıyan sporları yapan sporcuların, dışadönüklük, duygusal denge, sosyal normlara uyma ve heyecan arama boyutlarında, norm gruplarından (Freixanet, 1991); dayanıklılık sporları yapanların, hem spor yapmayanlardan hem de diğer sporculardan, dışadönük boyutunda (Egloff ve Gruhn, 1996); sıra dışı spor yapanların, diğer branş sporcularından heyecan arama boyutunda daha yüksek (Michel ve diğ., 2009) puanlar aldıkları tespit edilmiştir.

Takım sporları yapanların genel üniversite öğrencilerinden daha düşük duygusal denge puanına sahip oldukları, futbolcuların genel erkek üniversite öğrencilerinden daha düşük heyecan arama puanına sahip oldukları bildirilmiştir (O'Sullivan ve diğ., 1998). Başka bir çalışmada araştırmacılar kız ve erkek üniversite öğrencilerinin kişilik özelliklerine bağlı olarak farklı spor branşı tercih ettiklerini belirlemişlerdir (Franken ve diğ., 1994). Bir diğer çalışmada ise antrenörün kadın atletlerin performansını pek çok açıdan değerlendirdiği bir araştırma yürütülmüş ve antrenörün bu değerlendirmesinin %23'ünün, atletlerin duygusal denge ve sorumluluk kişilik özellikleri puanları ile açıklanabildiği gösterilmiştir (Piedmont ve diğ., 1999).

Bütün bu kişilik çalışmalarının amacı, kişilerin bireysel farklılıklarını, davranış yoluyla yansıyan özelliklerini tanımlamak ve sınıflamak olarak belirtilmiştir (John ve diğ., 1991). Davranışın tanımlanmasında da beş kişilik faktörü ve bu faktörler altında yer alan boyutların yeterli olduğu ifade edilmiş-

tir (Paunonen ve Ashton, 2001). Bir meslek grubu olarak sporcularda, kadın ve erkekler arasında ortaya konabilecek olası farklılıkları saptamak hem onları daha iyi anlamaya hem de kişilerin spor tercihlerini belirleyerek yönlendirilmelerine olanak sağlayabilir. Bu doğrultuda bu çalışmanın amacını, Beş Faktör Kişilik Modeli çerçevesinde, kadın ve erkek sporcuların grup olarak kişilik profillerinin elde edilerek birbirlerinden farklarının ortaya konulması oluşturmaktadır.

YÖNTEM

Araştırma Grubu: Çalışmanın araştırma grubunu, 17-32 yaşları arasındaki ($\bar{X} = 23.85 \pm 3.72$ yıl) 117 kadın, 18-31 yaşları arasındaki ($\bar{X} = 24.01 \pm 3.47$ yıl) 159 erkek olmak üzere toplam 276 sporcu (17-32 yaşları arasında $\bar{X} = 23.95 \pm 3.57$ yıl) oluşturmuştur. Çalışmada kadın ve erkek profilleri karşılaştırılmak istendiğinden iki grup sayıları eşit olmasa da görece denk tutulmaya çalışılmıştır. Araştırma grubuna ilişkin diğer bilgiler "Bulgular" kısmında sunulmuştur.

Veri Toplama Aracı: Çalışmada veri toplam aracı olarak, Somer ve diğ. (2002) tarafından geliştirilen Beş Faktör Kişilik Envanteri (5FKE) kullanılmıştır. Beş Faktör Kişilik Modeli'ne dayanan envanter, 1 (Tamamen Uygun) ile 5 (Hiç Uygun Değil) arasında beşli likert olarak puanlanan 220 sorudan oluşmaktadır. Envanterin yapısı, 5 temel faktör ve bu faktörler altında yer alan 17 alt boyuttan oluşmaktadır. Çalışmada envanterin uygulanmasıyla beraber kişilerin cinsiyet, yaş, eğitim, medeni durum ve gelir durumu bilgisi de alınmıştır.

İşlem Yolu: Çalışma, bilimsel bir araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden kişilerle 2008-2009 yıllarında, yaş, branş vb. özellikler dikkate alınmaksızın sadece sporcu olma kriteri aranarak yürütülmüştür. Katılımcılar veri toplama aracını kendileri doldurmuşlardır. Uygulamalar, kısmen tek tek, kısmen de gruplar halinde (üç, beş kişilik gruplar şeklinde) yapılmıştır.

Verilerin Analizi: Çalışmada toplanan veri, 5FKE'nin faktör ve alt boyut toplam puanlarının elde edilmesiyle analiz edilebilir duruma getirilmiştir. Çalışmada, cinsiyet gruplarının yaş ortalamaları, envanter faktör ve alt boyut toplam puan

ortalamaları farklı gruplar için t-testi ile karşılaştırılmış; envanterin faktör ve boyutları için Cronbach Alfa iç tutarlık güvenirlik katsayısı hesaplanmıştır.

BULGULAR

Çalışmanın araştırma grubuna ilişkin cinsiyet, eğitim durumu, medeni durum ve ekonomik durum bilgileri Tablo 1'de özetlenmiştir.

Çalışmada araştırma grubunun cinsiyet özelliklerine bağlı olarak yaş ortalamaları arasında farklılık olup olmadığı incelenmiş ve çalışmanın kadın ve erkek katılımcılarının yaş ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür; $t(274) = -362; p > 0.05$.

Kadın ve erkeklerin 5FKE'nin alt boyut toplam puanları açısından farklılık gösterip göstermedikleri bağlantısız gruplar için t-testi ile test edilmiş ve sonuçlar Tablo 2 ve Şekil 1'de sunulmuştur.

Sonuçlara göre, kadın ve erkekler arasında Canlılık, Girişkenlik, Sakinlik, Uzlaşma, Duygusal Değişkenlik, Endişeye Yatkınlık, Analitik Düşünme, Duyarlık ve Yeniliğe Açıklık boyut puan ortalamaları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar elde edilmiştir. Canlılık, Girişkenlik,

Duygusal Değişkenlik, Endişeye Yatkınlık, Analitik Düşünme, Duyarlık ve Yeniliğe Açıklık boyut toplam puanları açısından kadınların ortalama değerleri, erkeklerinkinden daha yüksek olarak gerçekleşirken, Sakinlik ve Uzlaşma boyutları açısından erkeklerin toplam puan ortalamaları kadınlıkından daha yüksek bulunmuştur (Bkz. Tablo 2, Şekil 1).

Beş Faktör Kişilik Envanteri'nden elde edilen faktör puanları, faktör altında yer alan alt boyut puanlarının toplamı olduğu için, her bir faktöre dair sonuç bir bakıma boyutlara ilişkin sonuçların tekrarı niteliğindedir. Ancak faktörlere ilişkin sonuçlar, literatürle (özellikle farklı kültürlerdeki çalışmalarla) karşılaştırılabilir sonuçlar vermektedir. Çünkü envanterin faktör puanları, beş faktör modeline uygun faktörlerden oluşmaktadır (Sommer ve diğ., 2002; 2004). Çalışmada kadın ve erkeklerin faktör puanları açısından karşılaştırma sonuçları Tablo 3 ve Şekil 2'de sunulmuştur.

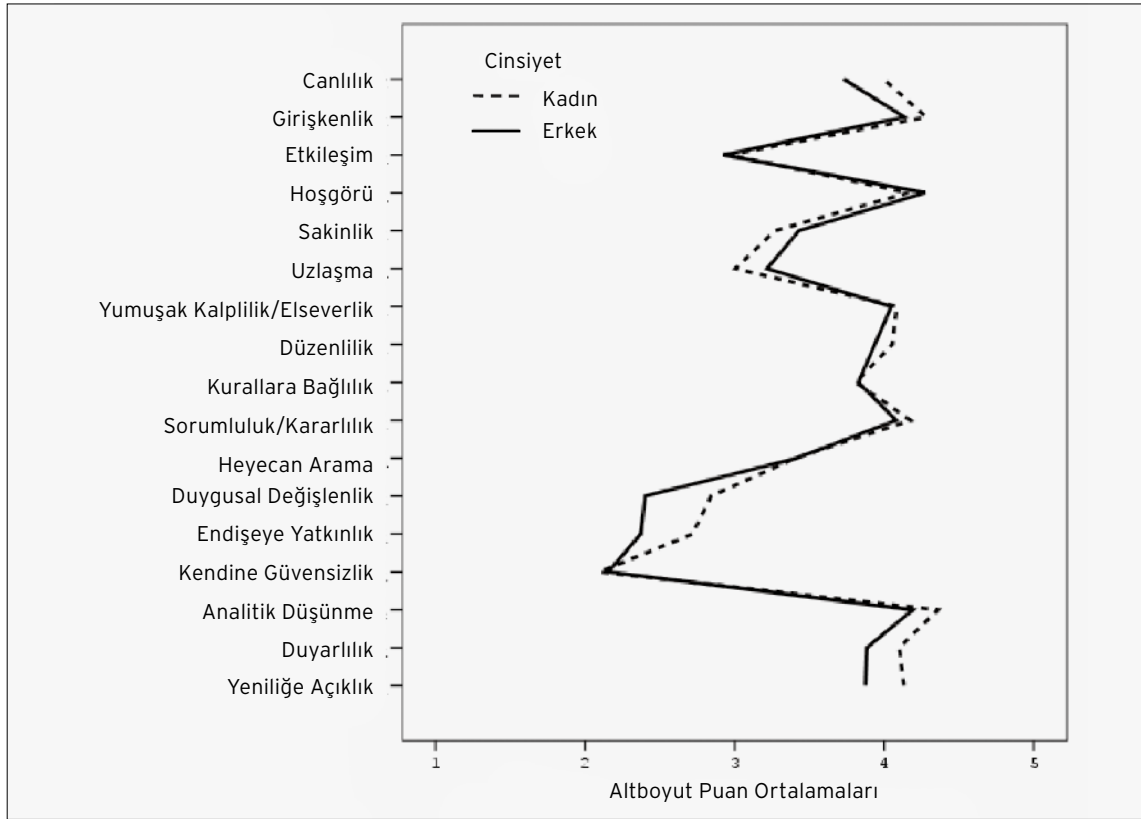
Elde edilen sonuçlara göre kadınların Dışadönüklük, Duygusal Tutarsızlık ve Gelişime Açıklık faktör puan ortalamaları erkeklerinkinden istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksektir (Bkz. Tablo 3, Şekil 2).

Tablo 1. Araştırma grubunun özellikleri

Değişkenler	Gruplar	n	%
Cinsiyet	Kadın	117	42.4
	Erkek	159	57.6
Eğitim Durumu	İlkokul	2	0.7
	Ortaokul	4	1.4
	Lise	36	13.0
	Üniversite	234	84.8
Medeni Durum	Bekar	146	52.9
	Evli	126	45.7
	Dul	2	0.7
	Boşanmış	2	0.7
Ekonomik Durum	Kötü	14	5.1
	Orta	140	50.7
	İyi	122	44.2
Toplam		276	100.0

Tablo 2. Beş Faktör Kişilik Envanteri'nin alt boyutlarının iç tutarlık güvenirlik katsayıları ve cinsiyet gruplarının boyut toplam puan karşılaştırma sonuçları

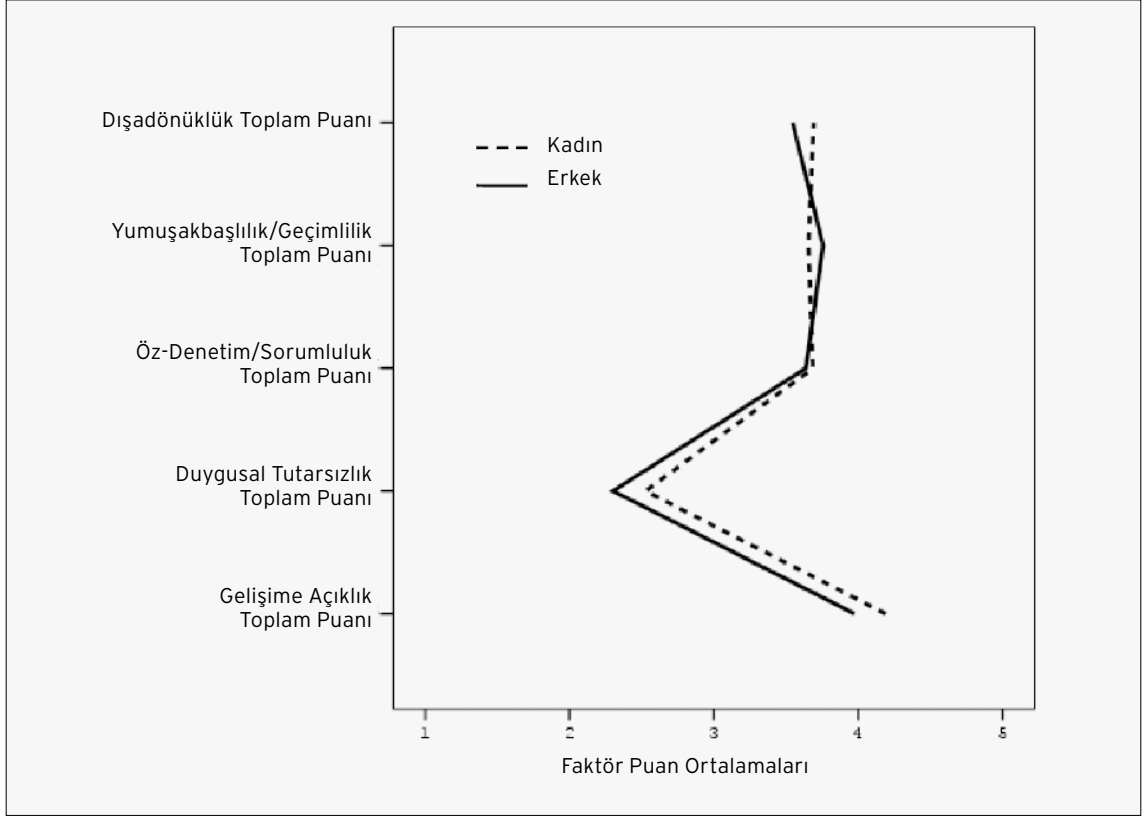
Boyutlar	Cronbach Alfa	Cinsiyet	$\bar{x}$	SS	t	p
Canlılık	0.73	K	3.99	0.554	3.664	0.000
		E	3.73	0.625		
Girişkenlik	0.74	K	4.28	0.504	2.188	0.030
		E	4.13	0.579		
Etkileşim	0.78	K	2.96	0.680	0.420	0.675
		E	2.92	0.694		
Hoşgörü	0.50	K	4.16	0.488	-1.771	0.078
		E	4.28	0.550		
Sakinlik	0.67	K	3.27	0.656	-2.040	0.042
		E	3.43	0.633		
Uzlaşma	0.74	K	3.00	0.722	-2.438	0.015
		E	3.22	0.709		
Yumuşak Kalplilik / Elseverlik	0.71	K	4.08	0.476	0.636	0.526
		E	4.05	0.473		
Düzenlilik	0.80	K	4.05	0.617	1.592	0.113
		E	3.94	0.589		
Kurallara Bağlılık	0.72	K	3.81	0.602	-0.237	0.813
		E	3.83	0.601		
Sorumluluk/ Kararlılık	0.79	K	4.18	0.556	1.397	0.164
		E	4.08	0.578		
Heyecan Arama	0.79	K	3.40	0.766	-0.117	0.907
		E	3.42	0.786		
Duygusal Değişkenlik	0.75	K	2.84	0.639	5.852	0.000
		E	2.40	0.608		
Endişeye Yatkınlık	0.80	K	2.72	0.699	4.205	0.000
		E	2.37	0.657		
Kendine Güvensizlik	0.74	K	2.10	0.591	-0.817	0.415
		E	2.16	0.606		
Analitik Düşünme	0.66	K	4.36	0.430	3.108	0.002
		E	4.19	0.447		
Duyarlılık	0.66	K	4.10	0.438	3.619	0.000
		E	3.88	0.533		
Yeniliğe Açıklık	0.71	K	4.13	0.479	3.959	0.000
		E	3.87	0.573		

Şekil 1. Kadın ve erkeklerin kişilik boyut profilleri

Tablo 3. Beş Faktör Kişilik Envanteri'nin faktörlerinin iç tutarlık güvenilirlik katsayıları ve cinsiyet gruplarının faktör toplam puanı karşılaştırma sonuçları

Faktörler	Cronbach Alfa	Cinsiyet	$\bar{x}$	SS	t	p
Dışadönüklük	0.85	K	3.69	0.451	2.527	0.012
		E	3.55	0.490		
Yumuşakbaşlılık/ Geçimlilik	0.87	K	3.66	0.468	-1.802	0.073
		E	3.76	0.459		
Öz-Denetim/ Sorumluluk	0.90	K	3.69	0.491	0.837	0.404
		E	3.64	0.478		
Duygusal Tutarsızlık	0.90	K	2.53	0.570	3.289	0.001
		E	2.30	0.557		
Gelişime Açıklık	0.82	K	4.19	0.329	4.618	0.000
		E	3.97	0.419		

Şekil 2. Kadın ve erkeklerin kişilik faktör profilleri

TARTIŞMA

Kişilik çalışmalarında kadın ve erkek farklılıkları cinsiyet rolü olarak daha önce gösterilmiştir (Buss ve Finn 1987; Paunonen ve Ashton, 2001). Bu farklılıklar sporcu gibi herhangi bir meslek grubundan bağımsız farklılıklardır. Türkçede de Beş Faktör Kişilik Modeli çerçevesinde kadın ve erkekler arasındaki kişilik farklılıkları gösterilmiştir (Somer ve diğ., 2004). Bu doğrultuda belki de beklenebilecek olanın tersi yönünde bu çalışmada da sporcu kadınların, erkek sporculardan daha canlı, girişken, analitik düşünen, duyarlı ve yeniliğe açık oldukları şeklinde farklılıklar bulunmuştur. Bu alt boyutların özellikleri incelendiğinde kadınların erkelerden daha sıcak, hareketli, konuşkan, neşeli, coşkulu, doğal, hevesli, faal, söz geçiren, dikkat çeken, baskın, yarışmacı, kendine güvenli, rahat, kültürlü, inceleyici, araştırmacı, soyut, okumaktan hoşlanan, geniş görüşlü, ince ruhlu ve estetiğe duyarlı, duygulu, nazik, düşünceli, anlayışlı, değişikliği seven, farklı düşüncelere açık, hür dü-

şünceli, deneyimci, yeni durumlara kolay adapte olan kişiler oldukları görülmektedir.

Aynı şekilde yine kadınların, erkeklerden duygusal olarak daha değişken ve endişeye yatkın oldukları da gözlenmektedir. Bu durum kadınların erkelerden daha fazla oranda duygusal iniş çıkışlar yaşadıklarını göstermektedir. Kadınların daha çabuk morali bozulan, ruh haline göre davranan, kolay etkilenen, duygusal ruh hali sık değişen, endişeli, kaygılı, kuruntulu, kötümser, kolay incinen, başkalarının onayına ihtiyaç duyan ve hassas kişiler oldukları izlenmektedir.

Erkek sporcuların da kadın sporculardan, yine beklenebilecek olanın aksi yönünde ama önceki belirtilenle uyumlu olacak şekilde daha sakin ve uzlaşmacı oldukları belirlenmiştir. Yani erkek sporcular kadın sporculardan daha sakin, öfkesini dizginleyen, güven verici, önyargısız, eleştiriye açık, insanlara güvenen, yumuşak huylu, açık kalpli, uysal, birlikte olunması kolay kişilerdir. Bütün bu sonuçların daha iyi yorumlanabilmesi

için, sporcu olmayan grupta da benzer farklılıkların olup olmadığı yönünde bir bulgu veya çalışmaya ihtiyaç duyulduğu açıktır. Bu nedenle bazı araştırmacılar (Freixanet, 1991; O'Sullivan ve diğ., 1998) sporculara ilişkin bulgularını, norm grupları ile karşılaştırarak vermişlerdir.

Pek çok çalışmada heyecan arama boyutunda, sporcuların veya sıra dışı spor yapanların diğer gruplara oranla daha yüksek ortalamaya sahip oldukları (Freixanet, 1991; Michel ve diğ., 2009; O'Sullivan ve diğ., 1998) gösterilmiştir. Buss ve Finn (1987) ise bu boyutta erkeklerin, kadınlardan daha yüksek puanlar aldıklarını ortaya koymuştur. Bu boyut sporcuların, sporcu olmayanlardan belirgin bir farkını ortaya koyuyor gibi görünse de daha önce de belirtildiği gibi Türkçede de sporcuların 5FKE'nin norm grubu verileri ile karşılaştırılması sonuçlarına ihtiyaç vardır. Ancak yine de bu çalışma ile açıkça ortaya konulabilecek bir sonuç vardır ki o da kadın ve erkek sporcuların heyecan arama boyutunda birbirlerinden farklılık taşımadıklarıdır.

Bu çalışmanın en ilgi çekici sonucunu, önceki çalışmalarda izine rastlanılmayan beşinci faktörde gözlenen farklılıklar oluşturmuştur. Bu çalışmada ilginç şekilde kadın sporcuların, erkek sporculardan daha analitik düşündükleri, duyarlı ve yeniliğe açık oldukları belirlenmiştir. Bu doğrultuda da toplamda yani faktörde, yine kadın sporcuların erkek sporculardan daha fazla gelişime açık oldukları ortaya konulmuştur. Ancak üzerinde en çok tartışılan faktör (Buss ve Finn 1987; Funder, 1991) olan gelişime açıklık faktöründe gözlenen bu sonucun, beklenebilecek olanın çok tersi yönünde olduğu söylenemez.

Sporcular üzerinde yürütülen pek çok kişilik çalışmasında (Coleman, 1980; Dolphin ve diğ., 1980; Egloff ve Gruhn, 1996; Piedmont ve diğ., 1999; Ta-

tar ve diğ., 2006) dışadönüklük, duygusal denge faktörlerinin etkili faktörler olduğu gösterilmiştir. Wiggins (1979) ise genel gruplarda kadınların, erkeklerden daha dışadönük olduklarını bildirmişlerdir. Bu çalışmada da kadın ve erkek sporcular arasında dışadönüklük faktörü altında canlılık ve girişkenlik boyutlarında farklılıklar olduğu belirlenmiştir. Ancak kadın ve erkeklerin özellikle bazı spor branşlarını tercih etmelerinden (veya pratikte yapıyor olmalarından) dolayı (motor sporlarını veya futbolu çoğunlukla erkeklerin yapıyor olması gibi) sporcularda, cinsiyete bağlı kişilik farklılıklarını incelemenin branşlardan bağımsız olamayacağı görülmektedir. Bu durum da hem kadın hem de erkek sporculardan farklı branşlarda pek çok kişinin araştırmaya dahil edilmesi gibi, çok katılımcılı araştırmaları zorunlu kılmaktadır. Bu doğrultuda, konuyla ilgili daha büyük araştırma grubu olan çalışmalara ihtiyaç vardır. Ayrıca, özellikle kişilik gibi grup ortalamalarını ortaya koymada zorlukları olan bir konuda araştırmaya alınan kişi sayısı daha da önem kazanmaktadır. Wiggins (1979) kişilik çalışmalarının, insanların belli durumlarda belli biçimlerde davranma eğilimlerini sistematik olarak ortaya koyma amacı taşıması gerektiğini bildirmiştir. Böyle düşünüldüğünde, bu çalışmaya benzer daha çok sayıda ve farklı çalışmaya ihtiyaç duyulduğu sonucuna varılabilir.

Yazışma Adresi (Corresponding Address):

Dr. Arkun TATAR

Haliç Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi,

Psikoloji Bölümü,

Darülaceze Cad. Kaptanpaşa Mah. N.10

Okmeydanı Şişli

İSTANBUL

E-posta: arkuntatar@yahoo.com

KAYNAKLAR

1. **Ashton MC, Lee K, Goldberg LR.** (2004). A Hierarchical analysis of 1,710 English personality-descriptive adjectives. *Journal of Personality and Social Psychology*, 87, 707-721.
2. **Block J.** (1995). A Contrarian view of the five factor approach to personality description. *Psychological Bulletin*, 117, 187-215.
3. **Borkenau P.** (1992). Implicit personality theory and the five-factor model. *Journal of Personality*, 60, 295-327.
4. **Bruno FJ.** (1982). *Psikoloji Tarihine Giriş* (N Hisli, Çev.). İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No. 10.
5. **Buss AH, Finn, SE.** (1987). Classification of personality traits. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52 (2), 432-444.
6. **Buss AH.** (1989). Personality as traits. *American Psychologist*, 44 (11), 1378-1388.
7. **Carson RC.** (1989). Personality. *Annual Review of Psychology*, 40, 227-248.

8. **Chaplin WF, John OP, Goldberg LR.** (1988). Conceptions of states and traits: Dimensional attributes ideals as prototypes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54 (4), 541-557.
9. **Coleman JA.** (1980). Personality and stress in the shooting sports. *Journal of Psychosomatic Research*, 24, 287-296.
10. **Digman JM, Inouye J.** (1986). Further specification of the five robust factors of personality. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50(1), 116-123.
11. **Digman JM.** (1989). Five robust trait dimensions: Development, stability, and utility. *Journal of Personality*, 57, 195-214.
12. **Digman JM.** (1990). Personality Structure: Emergence of the five factor model. *Annual Review of Psychology*, 41, 417-440.
13. **Digman JM.** (1997). Higher-order factors of the Big Five. *Journal of Personality and Social Psychology*, 73, 1246-1256.
14. **Dolphin C, O'Brien M, Cahill N, Cullen J.** (1980). Personality factors and some physiological correlates in athletes. *Journal of Psychosomatic Research*, 24(5), 281-285.
15. **Egloff B, Gruhn AJ.** (1996). Personality and endurance sports. *Personality and Individual Differences*, 21(2), 223-229.
16. **Franken RE, Hill R, Kierstead J.** (1994). Sport interest as predicted by the personality measures of competitiveness, mastery, instrumentality, expressivity and sensation seeking. *Personality and Individual Differences*, 17(4), 467-476.
17. **Freixanet GM.** (1991). Personality profile of subjects engaged in high physical risk sports. *Personality and Individual Differences*, 12 (10) 1087-1093.
18. **Funder DC.** (1991). Global traits: A Neo-Allportian approach to personality. *Psychological Science*, 2, 31-39.
19. **Goldberg LR, Saucier G.** (1995). So what do you propose we use instead? A reply to block. *Psychological Bulletin*, 117 (2), 221-225.
20. **Goldberg LR.** (1990). An alternative "Description of personality": The Big-Five factor structure. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59(6), 1216-1229.
21. **Goldberg LR.** (1992). The Development of markers for the Big-Five factor structure. *Psychological Assessment*, 4(1), 26-42.
22. **Goldberg LR.** (1993). The Structure of phenotypic personality traits. *American Psychologist*, 48(1), 26-34.
23. **Goldberg LR.** (1999). The Curious Experiences Survey, a revised version of the Dissociative Experiences Scale: Factor structure, reliability, and relations to demographic and personality variables. *Psychological Assessment*, 11, 134-145.
24. **Goldberg LR, Kilkowski JM.** (1985). The prediction of semantic consistency in self-descriptions: Characteristics of persons and of terms that affect the consistency of responses to synonym and antonym pairs. *Journal of Personality and Social Psychology*, 48, 82-98.
25. **Hampson SE.** (Ed.) (2000). *Advances in Personality Psychology*, Volume 1. London: Psychology Press.
26. **Hampson SE, John OP, Goldberg LR.** (1986). Category breadth and hierarchical structure in personality: Studies of asymmetries in judgments of trait implications. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51, 37-54.
27. **Hofstee WKB, De Raad B, Goldberg, LR.** (1992). Integration of the Big-Five and circumflex approaches to trait structure. *Journal of Personality and Social Psychology*, 63(1), 146-163.
28. **John OP, Hampson SE, Goldberg LR.** (1991). The basic level in personality-trait hierarchies: Studies of trait use and accessibility in different contexts. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60 (3), 348-361.
29. **McAdams DP.** (1995). What do we know when we know a person. *Journal of Personality*, 63 (3), 364-396.
30. **Michel G, Cazenave N, Delpouve C, Purper-Ouakil D, LeScanff C.** (2009). Profils de personnalité et fonctionnement émotionnel dans les sports extrêmes: à propos d'une étude exploratoire chez des BASE-jumpers. *Annales Médico Psychologiques*, 167 (1), 72-77.
31. **O'sullivan DM, Zuckerman M, Kraft M.** (1998). Personality characteristics of male and female participants in team sports. *Personality and Individual Differences*, 25, 119-128.
32. **Ozer DJ, Reise SP.** (1994). Personality assessment. (LW Porter, MR Rozenweig, Eds.). *Annual Review of Psychology*, 45, 357-388.
33. **Paunonen SV, Ashton MC.** (2001). Big Five factors and facets and the prediction of behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 81, 524-539.
34. **Pervin LA, John OP.** (1997). Personality. Theory and Research. Seventh Edition. New York: John Wiley & Sons, Inc.
35. **Pervin LA, John OP.** (2001). Personality theory and research (8th ed.). New York: John Wiley & Sons, Inc.
36. **Pervin LA.** (1985). Personality: Current controversies, issues and directions. *Annual Review of Psychology*, 36, 83-114.
37. **Piedmont RL, Hill DC, Bianco S.** (1999). Predicting athletic performance using the five-factor model of personality. *Personality and Individual Differences*, 27(4), 769-777.
38. **Reber AS.** (1995). Dictionary of Psychology (2nd Edition). Middlesex, England: Penguin Books Ltd.
39. **Saucier G.** (1997). Effects of variable selection on the factor structure of person descriptors. *Journal of Personality and Social Psychology*, 73, 1296-1312.
40. **Somer O, Korkmaz M, Tatar A.** (2002). Beş Faktör Kişilik Envanterinin geliştirilmesi-1: Ölçek ve alt ölçeklerin oluşturulması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 17(49), 21-37.
41. **Somer O, Korkmaz M, Tatar A.** (2004). *Kuramdan Uygulamaya Beş Faktör Kişilik Modeli ve Beş Faktör Kişilik Envanteri (5FKE)*. Bornova, İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
42. **Tatar A, Zekioğlu A, Vurgun N.** (2006). Sporcuların spor branşlarına göre kişilik özellikleri profillerinin oluşturulması-ı. *Performans*, 12 (1), 7-15.
43. **Wiggins JS.** (1979). A psychological taxonomy of trait-descriptive terms: The interpersonal domain. *Journal of Personality and Social Psychology*, 37 (3), 395-412.
44. **Yanbastı G.** (1996). Kişilik Kuramları (2nci Baskı). İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, No. 53.
45. **Zuckerman M, Kuhlman DM, Joireman J, Teta P, Kraft M.** (1993). A comparison of three structural models for personality: The big three, the big five and the alternative five. *Journal of Personality and Social Psychology*, 65 (4), 757-768.